

Vad händer i Kina?

PETER STENKULA

Kina är mycket stort, både geografiskt och ekonomiskt. Antalet invånare överstiger 1,2 miljarder. Kina kan beskrivas mer som en kontinent med många delar än som ett land. Det skiljer också mycket mellan delarna. Östra Kina står för hög ekonomisk tillväxt, mellersta Kina har en något långsammare utveckling och västra Kina kan närmast betraktas som underutvecklat.

Industrisektorn svarar för 46 procent av BNP och 23 procent av sysselsättningen, servicesektorn för 41 procent av BNP och 37 procent av sysselsättningen medan jordbrukssektorn, som endast står för 13 procent av BNP, svarar för 37 procent av sysselsättningen.

Av dessa siffror kan man utläsa vilken potential som den kinesiska ekonomin har. Industrisektorn är i genomsnitt mycket konkurrenskraftig, medan jordbrukssektorn sannolikt kan rationaliseras och effektiviseras rejält. Från jordbrukssektorn kan tillväxtpotentialen i form av arbetskraft hämtas.

Den utvecklingen har vi sett i Sverige under 1900-talet. I början av förra seklet svarade det svenska jordbruket för ca 80 procent av svensk BNP, i dag för bara 5 procent och ändå är värdet av i Sverige producerade jordbruksprodukter i dag – och det med betydligt mindre arbetsinsats – betydligt större än vid förra sekelskiftet.

Under förutsättning att Kina kan föra över arbetskraft från jordbrukssektorn till industrisektorn finns det stora möjligheter för landet att ha fortsatt stark ekonomisk tillväxt under lång tid framöver. Vad som främst kan hindra en fortsatt tillväxt är brist på vissa egna kärnråvaror som olja och järnmalm.

Omvandlingen av Kinas ekonomi inleddes så sent som i slutet på 1970-talet. Sedan början av 1990-talet har ekonomin vuxit med ca 10 procent årligen. Fattigdomen har i stort sett utrotats i östra och mellersta Kina medan den fortfarande är stor i västra Kina.

Kina har som mål för sin ekonomiska politik att uppnå så hög ekonomisk tillväxt som möjligt med låg och stabil inflation och stabil valutakurs – den

kinesiska valutakursen är sedan länge fast i förhållande till US-dollar. I början av 1990-talet reformerades den finansiella strukturen i Kina. Tidigare fanns endast Bank of China, som var sparbank, affärsbank och centralbank, allt i ett. Efter reformen finns en centralbank, Peoples Bank of China, fyra nationella affärsbanker och flera regionala och lokaler banker, flertalet än så länge statsägda. Det finns även bankinspektion, försäkringsinspektion och finansinspektion för börser och finansiella företag.

Peoples Bank of China är en del av regeringen och bedriver penningpolitik som syftar till att uppnå de ekonomisk-politiska målen. Utlåningen i den kinesiska ekonomin är till stor del politiskt beslutad. Investeringar i nya företag i den östra delen sker främst av utländska investerare. Allt eftersom ekonomin växer ackumuleras mer och mer kapital i Kina och därmed kan fler investeringar finansieras inhemskt.

Den offentliga sektorn finansieras främst genom statsföretagens vinster. De senaste 20 åren har emellertid de statliga industrikonglomeraten inte lyckats uppnå vinster, vilket lett till att den offentliga sektorn inte fått nödvändig finansiering. För att lösa detta dilemma har Kina börjat införa skatter på privata och halvprivata företag samt på vissa inkomster. I övrigt har staten lånat genom de statliga företagen, som tvingats ut på finansmarknaden, men fått bokföra lånen som extraordinära intäkter, som redovisats som vinst och kunnat delas ut till staten. Företagens upplåning har alltså inte gått till investeringar utan till staten.

Utvecklingen går mot ökad andel privata och joint venture-företag. Den politiska styrningen av bankernas utlåning minskar. Bankerna har rätt att anpassa räntan till de risker de tar. Regeringen har fortfarande stort inflytande över långivningen till statliga företag. Statliga företag kan tvingas i konkurs och därmed frigöra arbetskraft till den växande privata sektorn. En politiskt beslutad kreditreglering är fortfarande statens huvudsakliga ekonomisk-politiska instrument.

Den stora utmaningen för Kina är att balansera de helt olika vägar som utvecklingen sker med i västra Kina, som har stor folkmängd och svag tillväxt, och den i östra, där utvecklingen är snabb men dit inflyttningen är reglerad.

Östra Kina skulle mycket väl kunna leva med en uppskriven kinesisk valuta och ändå vara konkurrenskraftigt. Västra Kina skulle sannolikt helt förlora sin konkurrenskraft om valutan blev starkare. Detta är den främsta bakgrunden till att kineserna inte reformerar sin valutapolitik i marknadsekonomisk riktning. Lönerna i östra Kina stiger snabbt och levnadsstandarden är ganska hög. Medelklassen växer sig allt starkare och bidrar till stabilitet i den snabba utvecklingen. Fattigdomen i västra Kina bäddar däremot på sikt för svåra politiska balanspro-

blem. För närvarande sker överföring av arbetskraft från väst till öst enligt centrala planer. Kina försöker också stimulera utvecklingen i väst genom att utveckla infrastrukturen, alltså bygga nya vägar, kanaler och flygplatser.

Familjepolitiken med ett barnsregeln bär i sig stora problem för framtiden, särskilt som den är hårdast i östra Kina, där familjerna skulle ha råd med fler barn.

Penningpolitiken i Kina består i huvudsak av två delar; kassakvoter för bankerna och centralbankens utlåningsränta (Reporäntan) till bankerna.

Några troliga utvecklingslinjer för Kinas framtid

- att den ekonomiska tillväxten blir fortsatt stark
- att medelklassen växer och kommer att starta nya privata företag
- att växande inhemsk konsumtion medför ökad import till Kina
- att statliga företag i ökad utsträckning säljs ut
- att expansion sker utanför Kinas gränser genom uppköp av utländska företag.

2004 var antalet joint ventures och privata företag ca 400 000. För dessa företag gällde en gräns att de inte fick ha fler än 100 anställda.

Den privata sektorn sysselsatte därför inte mer än ca 40 miljoner kineser, motsvarande 3,5 procent av befolkningen eller 6 procent av de yrkesverksamma.

Fortfarande är Kina i huvudsak en centralplanerad ekonomi med alla de problem det för med sig. Utvecklingen är dock entydig att den kinesiska regeringen strävar mot en ökad andel privata företag och rörelse mot allt större marknads ekonomi. Bidragen till den ekonomiska tillväxten kommer nästan uteslutande från den privata sektorn samt byggnadssektorn samt från några få statliga företag. Hittills har tillväxten huvudsakligen kommit från den växande exporten, men på senare år har även import för konsumtionsändamål ökat.

Genom sin stora och växande valutareserv – värdet motsvarar över 7 000 miljarder SEK – är Kina den största finansiären av USA:s inhemska budgetunderskott – i princip är det Kina som finansierar USA:s krigsmakt genom investeringar i amerikanska statsobligationer.

Sedan detta föredrag hölls i Sällskapet Heimdall den 26 februari 2007 har mycket skett i världsekonomin och inte minst i Kina. Som bakgrund till nu aktuella trender hoppas jag ändå att mina iakttagelser från tiden som rådgivare till den kinesiska centralbanken 2003–2005 kan vara av intresse. Uppdraget var att inför Kinas förestående medlemskap i Världshandelsorganisationen WTO

hjälpa den kinesiska centralbanken att utveckla sin penningpolitik och sin analys av den kinesiska finansmarknadens struktur. Vid denna tidpunkt skedde, som jag berörde i föredraget, stora förändringar då centralbanken renodlade sin roll genom avknoppning av tidigare enheter som blev enskilda, om än statligt ägda, affärsbanker.

Föredraget hållet i Heimdall den 26 februari 2007.